

20.12.2007

Dnro 1256/2/06

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Anu Rita

LAPSENSA KANSSA VANKILASSA OLEVIENT VANKIEN SIIJOITTAMINEN AVOLAITOKSEEN

1
ASIA

Helsingin Sanomissa 26.3.2006 julkaistussa uutisessa kerrottiin, että Hämeenlinnan vankilan Vanajan avovankilaosastolle (1.10.2006 alkaen ja jäljempänä Vanajan vankilan Vanajan osasto) ei enää oteta vankeja, joilla rangaistusta suorittaessaan on mukanaan lapsi.

Otin asian eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 4 §:n nojalla omasta aloitteestani tutkittavaksi.

2
SELVITYS

Oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto toimitti siltä pyydetyn lausunnon sekä Rikosseuraamusviraston, Hämeenlinnan vankilan johtajan ja Vanajan avovankilaosaston osastonjohtajan (1.10.2006 alkaen ja jäljempänä Vanajan vankilan johtaja) selvitykset. Vanajan vankilan johtaja toimitti tänne vielä 28.12.2006 päiväämänsä lisäselvityksen.

3
RATKAISU

3.1
Oikeusohjeita

Tapahtuma-aikaan voimassa olleessa rangaistusten täytäntöönpanosta annetussa laissa (jäljempänä myös RTL) säädettiin seuraavaa:

Vangin pieni lapsi voidaan ottaa hoidettavaksi rangaistulaitokseen, jos se on lapsen edun mukaista ja vanki itse sitä haluaa. (RTL 2:1b.5)

RTL:n 4 luvun 2 §:ssä säädettiin avolaitokseen määrittämisen edellytyksistä.

1.10.2006 voimaan tulleen vankeuslain 4 luvun 10 §:n mukaan vangin pieni lapsi voidaan ottaa vankilaan, jos se on lapsen edun mukaista ja vanki itse sitä haluaa. Lapsen hoito järjestetään lapsen edun mukaisella tavalla.

Vankeuslain 4 luvun 9 §:ssä ja 6 luvun 1 §:ssä säädetään avolaitokseen sijoittamisen edellytyksistä.

Vankeuslain 4 luvun 8 §:ssä säädetään, ettei vankia tule sijoittaa suljetumpaan vankilaan tai vankilan osastoon kuin vankilan järjestys ja turvallisuus sekä vankilassa pitämisen varmuus edellyttävät. Lisäksi on otettava huomioon, mitä 9 §:ssä (avolaitokseen sijoittaminen) säädetään.

Perustuslain 6 §:ssä säädetään yhdenvertaisuudesta. Sen 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Perustuslain 10 §:ssä taataan jokaiselle yksityiselämän suoja, johon katsotaan kuuluvan myös perhe-elämä. (HE 309/1993 ja PeVL 1998).

3.2

Taustaa ja selvityspyyntö

Vankeja, joiden lapsi otetaan vankilaan, on ollut sijoitettuna Hämeenlinnan vankilaan, joka on suljettu vankila, ja Vanajan vankilaan, joka on avolaitos. Se, että lapsen kanssa rangaistusta suorittavia vankeja päätettiin olla ottamatta Vanajan vankilaan, tarkoitti sitä, ettei rangaistuksen suorittaminen avolaitoksessa ollut enää näille vangeille mahdollista.

Pyysin oikeusministeriön kriminaalipoliittista osastoa antamaan lausunnon asiassa sekä hankkimaan Rikosseuraamusviraston ja Hämeenlinnan vankilan selvityksen.

Selvitys- ja lausuntopyynnössäni 12.4.2006 totesin muun ohessa seuraavaa:

Saamieni tietojen mukaan rangaistusta lapsi mukanaan suorittavat vangit eivät tällä hetkellä voi päästä avolaitokseen.

Hämeenlinnan vankilan johtajalta saadun alustavan selvityksen mukaan kyse on siitä, ettei Vanajan avovankilaosastolla ole kyetty turvaamaan lasten etua. Johtajan mukaan lasten etu edellyttäisi, että avovankilaosastolla olisi käytettävissä lastenhoitajakoulutuksen saaneita työntekijöitä.

Päätöksen perusteena ei siten ole yksittäisten vankien soveltumattomuus avolaitokseen tai avolaitospaikkojen rajallisuus, vaan kyse on saadun tiedon mukaan riittämättömistä henkilöstövoimavaroista. Sinänsä avolaitokseen sijoittamisen edellytykset täyttävät vangit eivät siten voi päästä avolaitokseen, jos he haluavat käyttää mahdollisuuttaan ottaa lapsi mukaan rangaistuslaitokseen. Avolaitossijoitus on pääsääntöisesti vankien toivoma ja muun muassa laitosesuhteiden kannalta varsin merkittävä etu. Laillisuusvalvontakäytännössä on katsottu, ettei voimavarojen vähäisyys vapauta julkista valtaa perustuslain säännösten noudattamisesta. Vanajan avovankilaosaston tilanne saattaa olla ongelmallinen perustuslaissa taatun yhdenvertaisuuden ja perhe-elämän suojan kannalta.

3.3

Selvitys ja lausunto

Vanajan vankilan johtaja esitti selvityksessään, millaisia ongelmia äiti-lapsi -toimintaan oli liittynyt, kuinka niitä oli pyritty ratkaisemaan ja millä perusteilla lopulta päädyttiin siihen, ettei toimintaa voitu jatkaa. Tiivistäen kyse oli siitä, että äiti-lapsi -toiminnan katsottiin edellyttävän vankilasta puuttuvan ammattihenkilön työpanosta, jota ilman ei voitu olla varmoja lasten asiallisesta hoidosta ja huolenpidosta. Vankilan johtaja toi esiin myös, millä tavoin ongelmista, resurssipulasta ja päätöksestä olla ottamatta uusia vankivanhempia Vanajan osastolle oli tiedotettu Rikosseuraamusvirastoon.

Rikosseuraamusviraston selvityksessä katsotaan, että osastonjohtajan päätös oli asianmukainen lasten edun kannalta, koska lasten vankilassaolon edellyttämään toimintaan ja valvontaan ei ollut käytettävissä resursseja. Rikosseuraamusvirasto toteaa, että Vanajan avovankilaosaston toiminnan kehittämisen ja henkilöstömitoituksen suunnittelun katsottiin liittyvän vankeinhoidon lainsäädäntö- ja rakennemuutosta 1.10.2006 varten tehtävään aluevankiloiden toiminnan ja henkilöstömitoituksen suunnitteluun, joka oli käynnistetty jo syksyllä 2005. Rikosseuraamusvirasto pitää yhdenvertaisuuden toteutumista tärkeänä myös vankiäitien avolaitokseen sijoittamisessa. Vankiäidit, joilla on lapsi mukanaan vankilassa, tulee Rikosseuraamusviraston mukaan voida sijoittaa mahdollisimman avoimiin olosuhteisiin vankeuslain 4 luvun 8 §:n edellyttämän mukaisesti.

Oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto toteaa lausunnossaan, että lapsen ottaminen vankilaan ei ole vangille oikeus vaan harkinnanvarainen asia samoin kuin avolaitokseen sijoittamisen edellytykset ovat harkinnanvaraisia eikä vangilla ole laissa säädettyä oikeutta tulla sijoitetuksi avolaitokseen. Kriminaalipoliittinen osasto katsoo, että ratkaisua olla ottamatta vankivanhempien lapsia Vanajan osastolle ei voida tarkastella ainoastaan vankien yhdenvertaisen kohtelun näkökulmasta, vaan vankivanhemman lapsen sijoittaminen on hyvin monitahoinen kysymys, jossa ratkaisevana lähtökohtana tulee olla lapsen etu. Kriminaalipoliittisen osaston mukaan perusongelma Vanajan osastolla on, ettei siellä ole lastenhoitoon koulutettua henkilökuntaa, joka valvoisi, opastaisi ja ohjaisi vankivanhempia sekä toimisi yhdyshenkilönä lastensuojeluviranomaisten ja vankeinhoidon välillä. Lausunnon mukaan Vanajan osasto on vuodesta 2004 alkaen vaatinut lastenhoidon ammattihenkilön virkaa osastolle. Kriminaalipoliittinen osasto ilmoittaa, että Etelä-Suomen aluevankilan johtajalta saadun tiedon mukaan Vanajan osaston henkilöstöresurssit tullaan mitoittamaan uudelleen ja osastolle tullaan sijoittamaan tällainen virka aluevankilan organisaation ja henkilökunnan uudelleenjärjestelyiden yhteydessä 1.10.2006 mennessä.

Vanajan vankilan johtaja toimitti tänne 28.12.2006 päiväämänsä lisäselvityksen, jonka mukaan tilanne Vanajan vankilassa oli muuttunut. Etelä-Suomen aluevankilan johtaja oli päättänyt 3.11.2006 sijoittaa Vanajan vankilaan ohjaajan viran, jonka tehtäväksi oli määritetty äiti-lapsi -osaston toiminnasta vastaaminen. Virkaan oli nimitetty viranhaltija 1.1.2007 alkaen ja äiti-lapsi -osaston odotettiin taas täyttyvän tammikuun 2007 aikana.

3.4

Kannanotto

Vanajan vankilan johtaja on selvityksessään esittänyt painavia perusteita ratkaisulle olla ottamatta vankivanhempia lapsineen Vanajan osastolle. Voin yhtyä selvityksissä ja lausunnoissa esitettyihin näkemyksiin, joiden mukaan lasten sijoittaminen Vanajan osastolle ei ole voinut tulla kyseeseen, ellei heidän turvallisuuttaan ja etuaan ole kyetty siellä riittävästi takaamaan.

Kriminaalipoliittinen osasto esitti lausunnossaan tärkeitä ja huomion arvoisia näkökohtia lasten sijoittamisesta vankilaan vanhempansa kanssa ja heidän etunsa arvioimisesta ja turvaamisesta siinä tilanteessa. En kuitenkaan arvioi tässä päätöksessäni lainsäädäntöön sisältyvää mahdollisuutta lasten vankilaan sijoittamisesta yleisesti ja siihen mahdollisesti liittyviä ongelmia, vaan tilannetta, jossa vankilaan sijoittaminen on jo arvioitu lapsen edun mukaiseksi ja toteutunut. Näille vangeille Vanajan vankilan ratkaisu tarkoitti sitä, että he eivät lapsen kanssa rangaistusta suorittaessaan voineet tulla sijoitetuiksi avolaitokseen, jolloin he joutuivat vanhemmuutensa perusteella eri asemaan muihin vankeihin verrattuna. Nähdäkseni asiaan ei vaikuta se kriminaalipoliittisen osaston esittämä seikka, että avolaitokseen sijoittaminen on harkinnanvaraista. Vankivanhempien joukossa on ollut ja tulee vastaisuudessakin olemaan avolaitossijoituksen edellytykset täyttäviä vankeja, joiden osalta ainoa este avolaitossijoitukselle oli Vanajan vankilan ratkaisun jälkeen heidän perhetilanteensa.

Lapsen kanssa vankilassa olevan vangin avolaitossijoitusmahdollisuuden puuttuminen yllä kuvailusta syystä on nähdäkseni ongelmallista perustuslaissa taatun yhdenvertaisuuden ja yksityiselämän suojan kannalta. Perustuslain 22 §:ssä asetetaan julkiselle vallalle velvoite turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Voimavarojen vähäisyys ei vapauta julkista valtaa perustuslain säännösten noudattamisesta. Perustuslain 22 §:ssä ei ole määritelty niitä keinoja, joilla julkisen vallan tulee turvaamisvelvoitteensa toteuttaa. Perusoikeusuudistuksen esitöiden (HE 309/1995, s. 75) mukaan keskeisiin keinoihin kuuluu muun muassa taloudellisten voimavarojen kohdentaminen.

4

TOIMENPITEET

Kun vankeusrangaistuksen suorittaminen avolaitoksessa on sittemmin taas tullut mahdolliseksi myös niille vangeille, joilla on lapsi mukanaan vankilassa, asia ei anna minulle aihetta muihin toimenpiteisiin kuin, että lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni tiedoksi oikeusministeriölle, Rikosseuraamusvirastolle, Etelä-Suomen aluevankilan johtajalle, Hämeenlinnan vankilan johtajalle ja Vanajan vankilan johtajalle.